

www.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

Брой 12. У Сомбору 30. Јуниа 1868. Год. X.

Законски предлог

о обучавању у народним школама.

Данашњим даном нема важниег дела по процветању и напредовању народно и по будућност земљи и отачбине наше, него што је дело просвете народне уопште, а по преимућству дело народне школе.

С тога сви грађани отачбине наше с нестрпљењем изчекују, да се на земаљском сабору у Пешти сакупљени заступници народни постарају за уређење и напредовање просветних завода, од којих зависи како морално тако и материјално благостање разновичних и разноплемених народа, који у Угарској станују.

Сад већ с поузданим се рећи може, да ће се велеважно ово дело скорим на Угарском сабору расправити, почем се за известно зна, да је Њгова Преузвишеност Г. министар просвете Барон Јосиф Етвеш, 23. Јуниа о. г. на стол долазића дома ставио свој за основу закона о обучавању наменјени предлог, о коме ће се до који дан дебата у истом дому започети.

Главне основне црте овог важног предлога колико из горњих листова разабрасмо есу ове: Народна школа је државни завод. Црквене или верозаконске общине могу о свом трошку подизати и издржавати своје верозаконске школе, али ће и ове стојати под врховним надзором државним. Предмети учени имају одговарати практичним потребама народа, и према томе имају се од сада у народним школама деца брижљиво упознавати с правима и дужностима грађанина и домородца. Свако се дете има на матерњем свом језику учити али је у свима основним школама обавезни учења предмет језик мађарски, а у грађанским школама уз то још и немачки. На телесно вештање или гимнастику има се у школама брига обраћати. Учитель-

ско станѣ и станѣ учительских удовица и сирочади е по могућству обезбеђено. Родитељима и старатељима у дужност спада децу у школу редовно шилјати. —

Цео законски предлог подељен е на осам одсека и састои се из 136 параграфа. — Ми смо у станю само у изводу означити овде шта се у појединим оделенима предлога овог налази и о чему они гласе.

У првом одсеку говори се о заводима за васпитавањѣ у обште. Ови се састов: 1. из малодечјих хранилишта; 2. из основних народних школа; 3. из грађанских школа за одраслиу младеж и 4. из учительшита. Право оснивати и подизати оваке школе имаю: црква, државз, друштва и приватне особе.

Други одсек гласи о верозаконским школама. Ове школе стов под врховним надзором државе, која их преко своих органа надгледа и мотри како се руке школским иманѣм. Ако оваке школе неодговараю захтевању државе то их може ова затворити. У том случаю иманѣ ових школа припасти ће другом коѣм у месту постовѣм или завести се имаюћем обштинском заводу.

Трећи одсек законског предлога говори о обштинским учевним заводима. — Где нема верозаконских школа, или где ове неиздовољаваю потребе и неодговараю користи обштој тамо су обштине грађанске дужне основати и завести обштинске школе. Ове обштинске школе неће имати значај верозаконски; у нѣи ће се примати деца без разлике вероисповеданя, и у таким школама неће се ништа учити о вери, него ће се свака црква старати обашка за обучавањѣ и васпитавањѣ своѣ деце у вери и закону Божиѣм. Трошак на оваке обштинске школе даѣ обштине грађанска из своих прихода, и она е властна на ту сврху у своѣм кругу 5% прирез на редовни данак прикупљати. Небудели то доста, онда жупанія даѣ додатак, из жупаниског приреза, кои се са 3% од редовног данка купи. Недоскудицу надокнађуѣ држава.

Далѣ се у овом одсеку обширно разлаже о устройству народних школа, о плану ученя и о ѣзику ученя у разноврстним школама. По овоме основна народна школа има два течаја едан редовни, кои траѣ шест година, и кои имаю учити сва деца од 6 — 12 године; а други повторни, кои ће трајати три године, и у кои су дужна иѣи сва она деца, која грађанске и друге више школе неполазе, него се занатима или земљоделству уче или служе. Обучавањѣ у повторним школама држаће

всех преко лета од 1. Априла до 1. Октобра само Недельом, сваки пут по два часа *

Грађанске школе отвараће се по варошима и у обште по обртничким местима. У њи ће се примати само она деца, која редовно сврше цели први тецај основне школе.

Свако дете — у колико е могуће — учити се има на свом матерњем езикѹ, и где год е тридесеторо деце што едним езиком говоре, мора се за њи помоћни учитељ наместити, кои ће их на њиховом матерњем езикѹ обучавати. Мађарски език обвезни е език у свима а немачки само у грађанским школама.

Четврти одсек законског предлога садржи у себи услове за подизањ приватних васпиталишта и њихово устројство.

У петом одсеку одређуе се дужност школованя и слобода ученя. Родитељи и старатељи дужни су своју децу, а майстори трговци и господари своје научнике (шегрте) и прислугу у јавну школу слати. Небрежљиви ће се новцем казнити, а кои четири пута казни неправилно се, томе ће се дати старатељ, кои ће се о васпитаню њгове деце, питомца научника, ил служителя бринути. — Деца, која се у дому родитељском приватно уче, мораю јавни испит сваке године у редовној обштинској школи полагаати.

Одсек шести законског предлога говори о школским властима. По овоме, обштинске школе стое под управом обштинског поглаварства, кое уза се има местни школски савет састављени најмањ из девет особа. У том савету мораю имати места и гласа свештеници од сваке вероисповести и сви учитељи местне обштинске школе. У свакој жупанији постои школски жупаниски савет састоећи се из представника свию вероисповести што их у жупанији тој има; из четири учитеља, кое учитељи из те жупаније слободно изберу и из 14—35 чланова изабраних од жупаниског средоточног одбора. У жупаниском школском савету председава школски надзорник (инспектор), кога наименуе правителство, и кои е дужан сваке године еданпут надгледати све школе што се у тој жупанији налазе, па о томе извештај с предлозима жупаниском савету подносити. Жупаниски школски савет држаће своје седнице четири пута у години и то сваке годишњ четврти еданпут.

* Преко зиме по свој прилици уз ово завестиће се повторне вечери школе, кое ће се у тежатне дане по околностима држати. (Ур.)

О школама за учитељ и учитељице излаже се у седмом одсеку законскога предлога. — По овој држава треба да установи двадесет учитељшита за приправљањ мушких учитеља а покрај ових, где и у колико нужно буде, и учитељшита за приправнице, које се спремају за звање учитељица у девојчким школама.

Учитељшита ће се подићи у разним крајевима земљ. У учитељшита за мушке учитеље примаће се младићи, који су најмање три реална или четири гимназијална разреда свршили, а у учитељшита за женске приправнице примаће се безпрекорног владанја женскиње, које су народну школу с добрим успехом редовно изучиле.

Ова државна учитељшита немају верозаконскога значаја. У њима се примају способни младићи без разлике на вероисповест. Течај педагогични траје три године. Осамдесет сиромашних приљжних приправника добија ће у сваком оваком заводу безплатан стан и храну, а између ових педесеторица добијаће храну бесплатно. Ради тога завестиће се покрај сваког учитељшита домоводство или алуонат, у коме ће и остали приправници, што се о свом трошку издржавају, по умерену цену храну добијати моћи. Два приправника, који с најотличнијим успехом педагогичне науке сврше, шила ће се као државни питомци уз подпору од 800 фр. у стране земљ, да за годину дана полазе најбоља страноземска учитељшита и најваљније народне школе, и да се са начелима и начином обучавања и васпитавања у овима упознаду, како би по том, као наставници у земалским учитељшитама синове овог отаџаства за учитељско звање достојно изображавати могли.

На издржавањ сваког мушког учитељшита троши ће се из државне благајнице преко године 16,000 фр., а на издржавањ женских учитељшита по 8000 фр.

Последњи одсек честоспоменутог предлога одређује установе о постављању учитеља, о учитељској плати и о подпори у случају немоћи. — Учитељ бира општински школски савет под председништвом изасланог на то члана жупаниског школ. савета, а жупаниски савет потврђује их у звању. Наименованје бива на цели живот. Најмања плата редовног учитеља основне школе је одређена на 300 фр. и уз то слободан стан, а за помоћника учитељског предложена је најмања плата од 200 фр. са слободним станом. Учитељи у грађанским школама

добняю найманѣ годишню плату од 550. ф. и слободан стан, а помоћници у оваким школама 250 фр. и уз то стан.

Свакоме без разлике учителю задржаваће се 2% од плате на страну благајнице учительске, из кое ће стари и немоћни учители, кои нису више кадри дужности одправляти, примати мировину од 150 фр. а учительке по 100 фр. на годину. Учительске удовице и сирочад примаће такође мировину од 100 фр. на годину.

Учителјима, кои су са много деце обтерећени, даваће се државна подпора. На васпитавањѣ учительске сирочади држава ће трошити сваке године 10,000 фр. кои се новац најманѣ на стотину сироте учительске деце разделити има.

Ово е кратки садржај законскога предлога о обучавању у народной школи, кога саобщавамо читателјима нашим изјављујћи за сада само то, да е за нас Србе у овим земљама најпробитачније чувати своју црквенопросветну аутономију, која нам е законом ујамчена, и на основу кое имамо ми право с нашим народним школама под врховним надзором државе управљати и располагати. Нека остали народи уређују своје школе по своје увиђенју и својој потреби, ми православни Срби — ако желимо као такови остати — треба да се држимо свете своје цркве, своје вере и своје народности, како на дому, тако и у школи. За нас е дакле наша аутономна у свези и заједници с црквом и под надзором народног сабора и народних органа стовѣћа србска верозаконска школа највеће благо и главно емство обстанка и народног напретка нашег, коју нам обезбедити и као зеницу ока чувати ваља, ер само дотле можемо бити свои, докле е србска народна основна школа у нашој власти.

У тој мисли, држећи да сви свестни Срби ово мненѣ с нама деле, надамо се и с пуним правом очекујемо, да ће Срби посланици на угарском земалском сабору обстанак наших народних верозаконских школа бранити и сачувати знати. В.

Читанѣ у Народной Школи.

ДРУГИ СТЕПЕН.

Читанѣ разумљиво или логично.

Задуго су мислили учители да се вештина у читаню само многим читанѣм добия. У тој мисли задавали су они деца из дана на дан да читаю, на што е дете више и брже читаю,

то е све горе читало, док напоследку нив и език претрло. Овим начином изгубила су деца сву вољу к читаню, те редко е кои после у животу књигу ради поучења и забаве у руке узимао, а и кои е нешто читао, чишо е то немислећи и нерасуђуюћи, само да га време прође. Особито се код нас до сада понавнише читало из дуга времена и многи е прочитао књигу, а да га запиташ што из њног садржая, едва да би ти у станю био одговора дати.

У новие доба прешли су неки учитељи сасвим у другу крайност. Они су мало давали деци читати и после сваке реченице дробили су предмет на најмањ ситнице разговарајући се и испитујући о њму све маленкости што се стварних знања и езикословља тиче. Било их е код Немаца, кои су после сваке прочитане реченице по четврт сата с децом разговор водили и науку силом изводили мислећи, да кад деца разумею ствар онда ће тим самим и читанѣ лакше њи. Тако су пролазиле године, и напоследку многи ученик у трећем разреду нив кадар био безпогрешно и течно читати.

Чега дакле да се држимо? Ја мислим да ће између те две крайности, о којима говоримо, у средини бити онај правац, кога нам се држати ваља. Нуждно е дакле да се деца и у механичном читаню по напред изложеним правилима брижљиво и својски вештбаю, али притом од велике е користи и читанѣ с разумевањем, о коме ћемо сада овде разговарати.

Ако е у нижим разредима основне школе најпречи посао механично читанѣ, то е у трећем разреду, — по себи се разуме, пошто су већ деца све тегобе механичног читаня прешла — поглавити посао вештбанѣ у разумевањю предмета кои се прочита и користенѣ с' садржаем прочитаваного предмета. Но при свем том, у колико време и околности допуштаю, имаю се деца и у нижим разредима у разумевањю прочитаних предмета систематично вештбати, и по моме мишњию за таково вештбанѣ у другом разреду ваљаних школа може се с почетка године сваке седмице два получаса, а кад се деца у механичном читаню добро извештбаю по шест получасова слободно се преко седмице узети могу.

Ко чита разумљиво? Разумљиво чита онај, кои схваћа и разуме садржай прочитаного, кои о том садржаю мисли и расуђуе и кадар е и другоме саобштити оно што е прочитао.

При вештбаню у разумљивом читаню трудити нам се ваља, да ученици добию способност разумети оно што читаю,

и настоявати да се тим самим круг познавања њиховог развируе, разум изображава, срдце васпитава и воля у добру утврђуе.

Обшта правила за вештбанѣ у разумљивом читаню есу ова:

1. Учитель код куће одабере предмет, кои ће се у школи идућег дана зарад вештбаня у разумљивом читаню предузети. При чему се приметити има, да се у нижим разредима само они предмети за овако читанѣ употребити могу, на којима су се деца пре тога у механичном читаню добро извеитбала.

2. Учитель се брижљиво приправи за предаванѣ тога предмета. Прочита га, размишља, каква би питања могао код сваког одсека деца задавати, какву науку изводити и с којим би познатим наукама могао дотични предмет у свезу доводити. Пошто се тако за предаванѣ приправио, добро е да то свое приправљанѣ писмено изради и у своју бележницу уведе. Осим тога, ако е дотични предмет приповедка има ю учитель научити приповедати, па све ако му е баш та приповетка и сасвим позната, ипак е нужно, да код куће покуша приповедати ю, да се не би пред децом осласомотио. Ако е предмет описание, онда нека се постара учитель да или саму ствар или слику вѣну при руци има, и нека из економских природописних ил других у струку засецајућих књига прочита оне одсеке, у којима се обширније и подпуније разлаже наука о предмету, ког е научио из читанке читати дати.

3. Кад дође час за разумљиво читанѣ одређени, учитель у напред упозна децу са садржаем предмета, кои ће се предузети. Ако е приповедка, приповеди е; ако ли е описание природописно, покаже ствар ил слику, па понуди ученике да описую ствар ту у колико им е она из виђенија позната.

4. Учитель зада да се предмет чита. Сва деца нају у читанци задати предмет и едно прозвано дете чита на глас а сва друга читаю то исто у себи пратећи слухом читанѣ онога што на глас чита. Чита се само по едан одсек из читанке а из Буквара, славенских и странских читанака само по едан смисао.

5. После сваког одсека деца оставе књигу (изврну е) и управе очи на учителя пазећи шта ће он питати. Учитель задае згодна питања за дознати, како и у колико су ученици прочитани предмет схватили. Питања ова мораю бити према садржаю предмета различита н. пр. о коме или о чему е реч у прочитаноме предмету: шта се изриче ту; какво е то дело и т. д.? Учитель најпре задае питањ на онда прозове ил зна-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

ком одреди кој ће ученик одговорити. Овако е с' тога добро читати, да би сви ученици на задато питањѣ пазити морали; ер иначе кад би се најпре едно дете прозвало, па онда питањѣ зададо, остала деца неби морала пазити и размишљати, знајући да е већ прозват онај што на питањѣ одговарати има. Прозвани ученик уставши с седишта одговара у подпуној реченици сећајући се прочитаног и о том размишљајући. Где се у тексту питања цела или скраћена налазе, тамо има се одма после прочитаног питања застати, и на позив учителя најпре цело питањѣ онако изговорити, како би требало да е изложено, а затим има се напъ одговор у подпуној реченици дати. Овака питања долазе особито у I. Читанци под бр. 51; 55; 56; 65; 66; 67; 77; и т. д.

6. Где се год прилика пода, разговору овом придода учитель поуку о поштенем владаню и добродетельном животу, о благом обичаю, о чуваню здравља, о умерености, радности, штедњи, тециву и т. д. Такође овом приликом опомене учитель децу на правилно изговарањѣ речи, на употребленѣ србских речи и правилних израза у место туђинских речи и неправилних израза. Ако се чита на славенском или на туђем езику, то се протумачене речи имаю у ручни речник уписати заедно са њиховим србским значенјем, и те речи имаю ученици за сутра дан у толико научити, да буду у станю на дотичну србску реч сходну славенску ил туђу погодити, или на задату страну реч значенјѣ њѣно на србском езику изказати.

7. Добро е по неки пут захтевати, да деца покушаю прочитани одсек своим речма изговорити.

8. Пошто се тако цео предмет прочита зада учитель деци, да предмет тај код куће прочитаю, и ако е приповедка даю родитељима своима приповеде.

9. Следећег предавања пошто деца још вданпут предмет тај прочитаю задае учитель у систематичном реду питања о садржаю предмета, на која прозвани ученици у подпуним реченицама одговараю.

10. У главним и варошким школама приликом другога читаня придруже се поучења и испитивања граматична, и то до оног степена из ове науке до кога су ученици стигли.

11. Испитаю се деца да погоде течай мисли у књизи и међу њима главну мисао, па онда побуђую се да карактеришу особе и околности, о којима се у прочитаном предмету реч води, и да слободно изкажу, шта они о тим особама

и околностима мисле, и шта би они у подобном случају чинили, како би се владали и нашто би околности подобне употребили. Том приликом доводи се у свезу предмет тај са другим сродним наукама из читанака ил из катихизиса, кое су деци од пре познате, и дају им се упутства за владањ у подобним околностима.

12. Ако је прочитани предмет пришеведка, иште се још да јо ученици своим речма умеју што лепше пришеведити. А у старим разредима покушавају ученици пришеведку ту још и на папир ставити. — За стављањ на папир могу се употребити и повдига оделена оних предмета за читањ, у којима су питања изложена, (види под точком 5.) на која ученици пошто устмено одговоре, могу одговоре своје написати. — Ово је веома пробитачно и природи сходно вештањ у писменом изражавању мисли. —

Читањ разумљиво или логично вешта се у нашим народним школама на одабраним предметима, кои у себи садрже или пришеведку, исторични догађај, басну ил дидактично поучењ, или пак природописно ил земљописно описаније, или поуку из природословља. По себи се разуме да се овде тек главна правила за логично читањ излажу, која се на горњ предмете прилагодити имају према својству дотичних предмета, што се из наособног упутства за предавањ читанаčkih предмета и из учительске практике најболј научити даје.

ТРЕЋИ СТЕПЕН.

Лепо читањ.

Трећи и највиши степен доброга читања је читањ лепо или естетично.

Лепо се зове оно читањ, кое бива кад читалац не само течно чита и разумева оно што чита, него и осећа важност прочитаног предмета, па то своје осећањ правилним ударањм гласа и природним изражавањм произноси тако вешто и умиљато, да се слушаоци читањм нјговим приятно забавити и сваку прочитану речцу и смисао лако схватити и разумети могу, па да се у њима такође осећањ и заузимањ за прочитани предмет побудити може.

Ко хоће да се у лепом читању вештавати почне, тај треба да је обадва прва степена вештања у читању сасвим прешао и све тешкоће овога савладао, то јест он треба да течно, правилно и с пажњом на знаке чита, а притом да прибави себи

способност, како ће сваки прочитани предмет одма лако схватити, подпуно разумети и о њему мислити и судити моћи.

Јасна је ствар дакле, да се од онога, који хоће да лепо чита, пре свега иште да уме добро читати, да подпуно разбере предмет који чита, и да га чита са осећањем и заузимањем за ствар, са правилним подизањем и спуштањем гласа и у обште тако, како ће слушателј тим читањем јлћнити, и учинити да се они са одушевленјем заузму за ствар о којој се чита.

Овако лепо читањем неможе се од ученика народне школе подпуно захтевати. За ото се више зрелости, више година и дуже вештбаниа, па и већи степен свестраног образовања иште. Међутим ако се неможе од ученика основних школа савршенство у овом погледу изискивати, то се ипак препоручује вештбанј у приближително лепом читању као посао за најстарије разреде, дакле особито за четврти разред главних основних школа. Где пак немамо овога разреда, тамо се у лепом србском читању могу са успехом вештбати она деца, из трећега разреда, која су старија и бистрија, која су степене механичког и логичног читања прешла, и особито, која трећи разред добровољно повторавају као што то на селима често бива. —

Сасвим лепо читати могу само одрасли људи и то после многогодишњег вештбаниа, и поглавито се од сваког народног учитеља изискује, да он и србски и славенски правилно са изразом и одушевленјем чита, и да се вештином у лепом читању одликује. То му је нужно и због школе и школске дечице, и због народа, коме треба да својим лепим читањем у цркви на духовно сазиданј, а у вечерњој и недельној школи на изражавање и свестрано усавршавање послужи.

Код вештбаниа у лепом читању пазити нам ваља на ове околности:

- а) Деца ваља да се угледају на читањем учитељво, и по томе угледајући се, подражавајући, покушавајући и вештбајући се, а не правила на памет учећи, имају се у читању усавршавати. Само је онај учитељ у стању другогаче у лепом читању извештбати, који се у тој вештини сам веома одликује.
- б.) За вештбанј у лепом читању узимају се најпре мале а лепе приповедке, особито онаке у којима се наводе речи дјјствуюћих лица, после тога прелази се на читањем већих приповедака, песама и осталих поетичких саставака, дијалога, дидактичних поучења, историчких предмета, путописа, драмата и природословних чланака.

в.) Особито се има пазити, да се народне и остале песме правилним ударанѣм гласа, са осећанѣм и са одушевљенѣм, и по смислу читаю, а не да се гласом удара на свршетку стиха и на каденцијама. — На ово при читаню народних песама одма од почетка мотрећи, приправљати можемо децу већ и у другом основном разреду за лепо читањѣ.

г.) Вештбанѣ у лепом читаню предузимати ваља на онаким предметима, кои с њедне стране пружаю ученицима и ученицама приятну забаву, а с друге служе им на образовањѣ ума и срца, на одушевљењѣ према роду и човечаству и на утврђењѣ правнога карактера.

При вештбаню самом овај се поступак од зналаца препоручуе:

1. Учитель се разговори с децом о садржаю предмета, кој ње се читати, и пробуди у њима љубав к оној врлици или науци о којој предмет гласи.

2. Затим слѣдуе читањѣ с разумевањѣм поделѣно на повеће одсеке, и после сваког одсека испита се садржај прочитаног, по ономе како е (на другом степену) речено. Приликом читаня, гдегод ученик погреши у подизаню и спуштаню гласа, као и при удараню гласа према смислу и према знацима, ту мора учитель еданпут ил двапут сам дотични одсек прочитати, и по том задати да исти ученик тај одсек прочита и два и три пута док год се непоправи. То се исто покушава још са едним и другим учеником.

3. Учитель испита за течай и поредак мисли, за главне и уметнуте реченице и дае упутсво како едне и друге лепо читати ваља; потом говори о значаю лица или о важности предмета, о ком се прочитало и испита главну мисао.

4. После овога сам учитель прочита на глас цели тај предмет сасвим лепо и за углед. Деца међутим очима прате предмет у књизи, а ушима слушаю како учитель чита и мотре на његово ударанѣ гласа.

5. Овако прочитани предмет зада се деци да га дома на глас лепо и полагаано више пута прочитаваю. Приликом задаваня има учитель поново напоменути, где и како ваља глас подизати и спуштати, да им читањѣ што лепше буде.

6. Следећих дана под учительвим надзором покушаваю деца тај исти предмет лепо читати. Којом приликом прозиваю се у први мах само најбољи а затим тек добри чатци. Сваки прочита цео предмет дочим остали ученици исти тај предмет у себи читаю и на читаоца пазе.

WWW.UNLIBS.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

7. Кад читалац погреши против лепоте у читаню, тада учитель позове ког одабраног чатца, да га исправи читајући дотичну реченицу на глас. Неумели то ни едан како валя учинити, то онда сам учитель покаже како би читати валяло. У обадва случая има први онај читалац поново прочитати ону реченицу, у којој е погрешно и тим себе исправити, а затим ако е можно, дæ му се прилика, да доцније још еданпут тај цео предмет поново прочита.

По себи се разуме, да ће тек они ученици најстаријих разреда народне школе у лепом читаню напредовати, кои се и изван школе у велегласном читаню заузимљивих предмета пред своим домаћима често и за дуже времена вештбали буду.

Нека би само свако србско дете, које народну школу изучи, течно, правилно и с разумевањем читати кадро бити, и нека би му се читањем омилило, а прилике дале и за даље вештбање у читаню, и за постојано усавршавањем своје посредством читаня, пак би онда и лепо читањем много чешће у народу нашем наћи се могло, него што се сада и у садашњим нашим просветним околностима налази.

С' тога на посао браћо учитељи! Учите децу својски рационалним начином писати и читати, па онда научивши их тим красним и общеплезним вештинама, приљжно их вештбајте најпре у механичном и логичном, па најпосле по околностима и у естетичном читаню; омилите им самоизображавање посредством читаня особито у вечерњим школама; дајте прилике да одрасла младеж наша добрих књига за читањем добия, заводећи у свези са свештеницима и народним старешинама србске народне књижнице и читаонице, па ће скорим засияти благослов рада нашег над Србством, и права просвета у духу спасителне вере и благодравности, а с просветом и свестрани напредак и благостанје удвориће се по свима крајевима, у свима селима и становима народа Србског. Дакле браћо у име Божије у добри час: Напред! — В.

Исторички преглед црквених књига.

(Свршетак).

12. ИРМОЛОГИЈА.

Књига ова садржи у себи ирмосе, т. е. прве стихове сваке песме од канона октоиха, триода и минеја. Ирмоси су ови разноложени по реду гласова и песама, а к

овом су јоште додати псалми и друге различне песме, које се употребљују на вечерњу, јутренју и литургији.

Повод к састављању ове књиге био је тај, што су у старијој црквеној временској ирмоси и величанија девете песме, као што је и данас код нас обичај, била појани у певницама, а канони, или ти остали стихови канона читани су на сред цркве, због чега су певци морали имати или друге екземпларе истих књига, из којих су читани били канони, или такву књигу као што је ирмологија. Одавде следи, да је књигу ова сачињена у оно време, кад су престали појати све стихове канона, које је вјероватно било у времена Јоана Дамаскина.

13. ТРЕБНИК.

Требник садржи у себи скуп правила или служби, које се свршују само у извјестна времена и извјестним случајевима. Такве су св. тайне (осим евхаристије, које правило сачињава литургију, и свештенства, које епископи свршују); даље чин пострижења у монаштво, погреб мртвих, водоосвећења и осталих духовних потреба.

Да је Требник био у броју првобитних богослужбених књига, то не подлежи никаквој сумњи, јер осим тога, што он сачињава најнеопходнију књигу у цркви, спомени се и међу преводима Кирила и Методија под именом Литургијарион или службеник, с којим се код Грка уједно печата и требник.

Поводом тим што се у течају времена у славенском преводу требника подкрале различне погрешке са запада у малоруску цркву донешене, год. 1646 знаменити киевски митрополит Петар Могила изда свој велики требник, који је скупио, као што сам у предговору ове књиге говори, из грчких евологија и стародревних рукописних славенских требника. У овом су требнику подробно изложена правила и молитве на извјестне случајеве са додатком различних поучења за свештенике, што их је сам Могила написао. Велики овај требник скратио је патријарх руски Јоасаф 1662 год. и овај се данас највише у цркви нашој употребљује.

14. АКАТИСТНИК.

Како у грчкој тако и у нашој цркви садржај акатистника у различна времена био је различан. Он је састављен био из већег или мањег броја акатиста. У осталом акатисти били су следујући: Богородици, И. Христу, успенију Богородице,

WWW.UNLFB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

великомученици Варвари, светителю Николаю, великомученици Екатерини, частном крсту, страстима христовим, гробу и воскресению христовом, пресветой Троици, св. безплотним силама, Јоану предтечи, св. апостолима, свим светима, св. причешћу, Зачетию Богородице, Василию великом, преподобном Онуфрию.

Осим овде изчислѣних акатиста, кои су сви у грчкој цркви сачињени, има их јошт, што су Руси и Срби своим народним светитељима сачинили, но ови су напечатани оддѣлно од оних. Грци су почели акатисте писати 7. века. Цариградски патриарх Сергије саставио је први акатист у похвалу Божјој матери, по његовом образцу сачињавани су доцније други, но кад и од кога су скупљени у једну књигу? то нам није познато.

15. ЕВАНГЕЛИЈЕ И АПОСТОЛ.

Под именом евангелија у цркви разумемо се четири евангелиста заједно напечатана, а под именом апостола дѣла и све посланице апостолске. Обе књиге (са одкровењем св. Јоана) сачињавају нови завѣт, и читају се у цркви преко целе године, сбог чега су поделѣне осим глава и стихова, као што се у библији налази, јошт и на тако звана „Зачала,“ т. е. већа или мања одделена.

Читанѣ новог завѣта сачињавало је део общтега богослужения јошт у почетку хришћанства; но у прве векове избор читаня из св. писма зависио је од произвољена пастира црквених. У писателя 4. в. налазе се сведочење о том, да су у извѣстне дане читана у цркви особита оделена из св. писма. Тако св. Златоуст у једној беседи својој саветује своим слушатељима, да би они дома прочитавали она одделена, која ће се у храму читати. Исти Златоуст говори, да су у његово време од пасхе до петдесетнице читана дѣла апостолска (као и данас.) Но подробно разделенѣ читаня новог завѣта у извѣстне дане слѣдовало је доцније. Јоан Дамаскин и Теодор Студит, кои су подробно изложили у уставу цео поредак богослужения, без сумњ су разделили евангелије и апостол на дневна читаня, ер је у уставу на многи места означено, шта се кад читати има. А ово је било тек у 8. в. кад су речени отци живили.

По Руском.

Е. Вукадиновић, свештеник.

Д О П И С.

† у Сомбору 23. Юния. Као што е овде од више година обичај, да се на Видовдан у јутру свечано југренѣ и служба Божја држи, тако е и ове године чинѣно. Сва школска деца и приправници са својим учитељима и с приличним бровм побожних и родољубивих Срба и Србкиња присуствоваху тога јутра на служби Божјој, на којој се после сугубе ектеније чинило молебствие „Ѡ оупокоини дѠши оуопшагѠ рака Божја БлагобѠрагѠ Кназа СеркскагѠ Мїхаила.“ — После службе Божје пояху ученици наши пѣсму у славу св. Кнеза Лазара.

Наша црквена обштина у сѣдници својој 16. Юния ове године држаном закључила е единогласно, да се за спомен и покой душе блаженопочившег Кнеза од Србије Михаила Обреновића држи свечана заупокойна Литургија с парастосом.

Тужна свечаност ова свршена е јуче у Суботу 22. Юния. Јошт зором рано тога дана изстављене су црне заставе на великој цркви и на обадве црквене куће, што су у войводиной улици. У пол девет велико звоно огласи службу Божјоу, која се у девет сати започне. Сви трговци од своје волѣ позатварају дућане, занатлије оставе своје послове, и множина света нашег и страног поврви у велику цркву, које средина црном чојом застрта беше. У цркви су били сви варошки и многи жупаниски званичници, обштинари, трговци и отмени грађани са својим наставницима, занатлије са својим дуплирима, и многе отмене Србкиниѣ, од коих неке у црном оделу и с запалѣним у руди воштаницама.

Заупокойну службу Божјоу служио е пречастни Гд. Протопресвитер Ђорђе Бранковић са два најстарија свештеника и ђаконом, а појала е наша певачка дружина под управом г. Н. Групића. После службе држан е свечани парастос за упокой душе Кнеза Михаила, који су сви свештеници наше саборне цркве са два ђакона одпојали и кад е напоследку обштелюбљени Протопресвитер са тугом срца изрекао; „Вѣчна твоя памать достоклажене и прѣснѣпаматне Кнаже СеркскагѠ Мїхаила. Вѣчна памать“ — тада виедно око ние остало, које неби горке сузе пролило било за добрим Кнезом, на коме почуваше ухванѣ народа Србског.

После парастоса изиђе на сред цркве г. Никола Групић учитель главне школе сомборске, те изговори бесѣду сходну тужној светковини овој, коју е пропратио народ са речима: Слава Кнезу Михаилу!

И тако пошто узесмо сви кољива по обичају србском говорећи: „Бог да прости покойнога Кнеза Михаила!“ — разиђемо се из храма Божјега са жельом, да се у народу нашем никад више недогоди оваког богомрскаг убиства, и да се нероди више у Србству убица и издајца, него да Србске майке и очеви, Србски учители, свештеници, и народне старешине одяко својски настану, да би се млади нараштај у духу свете вѣре и чистог родољубја по свуда васпитавао! —

Нека Бог милостиви услыши ову смирену молбу нашу, и нека даруе срећу, слогу и напредак многострадалном народу Србском!

Школске вести.

НАИМЕНОВАЊА. Г. Сава Бугарски учитељ Сентивански наименован е за учитеља у Срб. Св. Петру. Г. Матей Чобановић уч. Прибарски наименован е и потврђен за учитеља у Вел. Гаю.

СМРТНИ СЛУЧАЈЕВИ. Андрија Арачић Ђакон и учитељ у Сентивану и Гавра Милаков учитељ Байшански преселили су се у вечност. Окром ова два вредна радиња своя, кои недавно преминуше, изгубила е школа наша у течаю овог месеца два благонадеждна приправника Сомборска, а то су: Александер Вишацки кои е у Вршцу у наручјама своих родитеља 11. Јуниа дух свой Богу предао и Стефан Огњановић, кои е у Нимету 15. Јуниа земаљски живот окончао.

УПРАЗДЊЕНА УЧИТЕЛСКА МЕСТА. У првом разреду нормалне школе Вршачке, плата 400 ф. а. вр. и 7 хвата дрва за греањѣ школских локалитета. Молбенице се имаю до последиѣг Августа по римском о. г. магистрату Вршачком поднети.

У Ковиль Сент Ивану у тителском баталиону место србског девоячког учитеља с платом 240 ф. у готовом новцу, с слободним стапом и два хвата тврдих дрва за огрев. Проситељи имаю молбенице с сведочбом о учитељској способности и моралном владаню свом најдалѣ до края Јулиа по новом, управи компание Ђурђевачке поднети.

Бр. 95. гл. ск. СТЕЧАЈ. На основу закључка главне скупштине представништва овог града од 23. Октобра 1867. бр. 91. одобреним одисом вис. уг. кр. министарства за вероисповед и наставу од 10. Маа о. г. бр. 5839. подижу се у Сомбору две нове основне школе србске у преграђама Селенчи и Црвенци и отвориће се са почетком 1868% школске год.

Ради попуњеня учитељских места у овим двома школама, — са којима е годишња учитељска плата од 420 ф. а. вр. скопчана, — овим се расписуе стечай и проситељи позиваю да свое молбенице са сведочбама о свршеним наукама и о способности за одправлањѣ учитељског званя у основној школи народној са препоруком магистрату ове вароши до велике госпоине поднесу.

Из главне скупштине представништва сл. и кр. града Сомбора дана 18/30 јуниа 1868. држане. А. Коњовић Градоначалник.

С Са овим броем завршуе се прво полгодиште овога Листа. Другога полгодишта моћи ће Шк. Лист само онда уредно излазити, ако нам се дужници што пре одуже, а предбројници, којима рок предплате истиче, ову понове. — Овим се дакле отвара предплата на Школски Лист за другу половину ове године. Полгодишња е цена 1 ф. 50 нов. Нови предплатници, кои би желили све броеве од почетка ове године имати добиће их ако уз горњу предплату још 50 новчића, свега дакле два форинта а. вр. положе.

Лист овај излази двапут месечно.

Цена е на целу год. три форинта, а на по год. 1 ф. 50 нов.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Тискано код Андрие Вагнера.